

Opcat-inspektion av Kriminalvården, anstalten Ljustadalen, den 25–26 augusti 2015

JO:s uttalande i korthet: Vid inspektionen framkom att besökare till intagna i anstalten rutinmässigt kroppsvisiteras vid inpassering i anstalten trots tidigare uttalanden om saken från chefsJO. Kriminalvården anmodas att redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att komma tillrätta med dessa brister senast den 30 april 2016. ChefsJO påminner även om att information som förmedlas till intagna måste vara korrekt, uppdaterad och aktuell.

Inspektionens genomförande

Den 25–26 augusti 2015 genomförde föredraganden Lars Olsson, tillsammans med föredraganden Ellen Ringqvist (protokollförare), en oanmäld inspektion av Kriminalvårdens kvinnoanstalt Ljustadalen.

Inspektionen inleddes med att tf. kriminalvårdsinspektören AA presenterade verksamheten i samband med rundvandring.

JO:s medarbetare samtalade därefter med tio intagna, flera medlemmar av personalen, kriminalvårdschefen BB, samt anstaltens sjuksköterska. Vissa handlingar avseende incidenter, personalinstruktioner och informationsmaterial riktat till intagna granskades. Inspektionen avslutades med en genomgång med BB och AA av de iakttagelser JO:s medarbetare gjort.

Syftet med inspektionen

Inspektionen är en del av JO:s verksamhet för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten.¹ Denna har under 2015 ett tematiskt fokus på situationen för frihetsberövade kvinnor.

¹ Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention, Optional Protocol to the Convention against Torture. Länder som anslutit sig till Opcat har förbundit sig att inrätta ett så kallat nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser

Opcat-inspektion 2014

Anstalten inspekterades av JO inom ramen för Opcat-verksamheten i maj 2014 (dnr 2930-2014). Med anledning av vad som kom fram uppmanade chefsJO Kriminalvården att säkerställa att en individuell prövning om behov av kroppsvisitation sker i samband med besök i anstalten. Vidare uttalade hon att Kriminalvården bör överväga att inrätta ett särskilt rum för avskiljning i anstalten, och hon ifrågasatte det lämpliga i att besökare vistas i anstaltens gemensamhetsutrymmen för intagna.

Uttalanden av chefsJO med anledning av inspektionen

Protokollet innehåller avslutningsvis uttalanden av chefsJO Elisabet Fura.

Anstaltens organisation

Storlek

Anstalten Ljustadalen är en av Kriminalvårdens sex anstalter för kvinnor och den har 20 platser i säkerhetsklass 3.²

Sedan januari 2015 ingår anstalten, tillsammans med anstalten Saltvik och häktet Saltvik, i Kriminalvården Region Nords verksamhetsområde Saltvik.

Uppdrag

Enligt anstaltsledningen tar anstalten emot intagna med såväl korta som längre straff, samt intagna i alla åldrar och från hela Sverige. Under senare tid har anstalten företrädesvis tagit emot intagna dömda för ekonomisk brottslighet samt trafikbrott. Förutom att ta emot intagna som ska slussas ut har anstalten inte något särskilt uppdrag. Vid tiden för inspektionen var två intagna placerade i anstalten för utslussning.

Beläggning

Vid inspektionstillfället fanns 11 kvinnor intagna, varav en med barn. Den äldsta intagna var 67 år och den yngsta var 27 år.

Utnyttjandegraden var låg under perioden januari – juli 2015; mellan 35 procent (juni) och 61 procent (februari), vilket motsvarar en genomsnittlig beläggning på mellan 8 och 12 intagna.³ Enligt anstaltsledningen förväntades den öka inom kort.

där personer kan hållas frihetsberövade. I Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet återfinns på www.jo.se

² Kriminalvårdens anstalter är indelade i tre säkerhetsklasser. Säkerhetsklass 1 är den högsta och 3 den lägsta.

³ Uppgifter från Kriminalvårdens statistikportal:
<http://statistik.kriminalvarden.se/SASPortal/main.do>

lakttagelser vid inspektionen

Den fysiska miljön i anstalten

JO:s medarbetare konstaterade att den fysiska miljön var densamma som vid inspektionen 2014. Vidare noterades följande.

I varje bostadsrum finns ett värdeskåp som den intagna kan låsa, och där bl.a. egenvårdsläkemedel ska förvaras. De flesta bostadsrum har tv.

Anstaltsledningen uppgav att anstaltsområdet under 2015 ska bli inhägnat med ett 120 cm högt staket för att hindra utomstående personer från att komma in på området. En ritning hade förevisats anstaltsledningen en dryg vecka före inspektionen. Under 2016 kommer det även att anläggas en besöksparkering med tre platser.

Anstaltens två personalkorridorer är avskilda från intagnas utrymmen med låsta dörrar.

Synpunkter från de intagna

De intagna var i huvudsak nöjda med sina bostadsrum. Några intagna tyckte att det blir varmt i bostadsrummen när solen ligger på och att ventilationen är dålig. En intagen önskade därför en mörklägningsgardin.

Bemanning och kompetens

Bemanningen var densamma som vid inspektionen 2014. Vidare noterades följande.

Anstaltens vakthavande befäl finns på anstalten Saltvik. Sedan december 2013 ska det finnas larmchef tillgänglig dygnet runt på anstalten. Alla utom en kriminalvårdare är larmchefsutbildade, men det kan enligt anstaltsledningen bli problem när vikarier behöver tas in.

Enligt anstaltsledningen finns det endast enstaka kriminalvårdare som inte har gått Kriminalvårdens femdagars basutbildning för personal som arbetar i anstalter för kvinnor.

Synpunkter från personalen

Kriminalvårdarna uppgav att de har många administrativa uppgifter eftersom anstalten inte har någon klienthandläggare. Det medför att de periodvis har mycket kontorsarbete, och får mindre tid över för att vara med de intagna. Nattpersonal och vikarier har möjlighet vara med de intagna i högre utsträckning och brukar kunna se om det finns behov av ökad personalnärvaro. Det har varit problem med att bemanna anstalten med larmchef dygnet runt, vilket har medfört ett högt antal incidentrapporter, att några medlemmar av personalen har fått avslag på sina semesteransökningar, samt att all personal nu ska utbildas för den funktionen. En kriminalvårdare uppgav även att det varit hög personalomsättning under de senaste åren vilket inneburit att många nya vikarier tagits in.

En kriminalvårdare önskade mer tid för behandlingsinriktad verksamhet. En annan uttryckte att kontaktmannaskapet är svårare och mer tidskrävande för kvinnliga intagna än för manliga intagna och att det därför är svårt att få tiden att räcka till.

Synpunkter från de intagna

Flera intagna uppgav att dagpersonalen i princip endast syns till vid närvarokontrollerna, och att helgpersonalen knappt syns till alls. De intagna ansåg dock att det är lätt att kalla på personalen vid behov, men det framfördes en önskan om en ringklocka utanför vardera personalkorridorerna.

En intagen framhöll att det ofta varit vikarier, utan utbildning, som inte kunnat svara på frågor från de intagna. En annan intagen berättade att personalen inte märkte att hon under fem dagars tid i princip inte lämnade sitt rum på grund av en konflikt med en annan intagen.

Ankomsten till anstalten

Inskrivning

Av personalinstruktionen Inskrivning framgår bl.a. vilken information som ska lämnas till den intagna och att hon har rätt att ringa ett ankomstsamtal. Vidare framgår att en suicidscreening alltid ska göras. Enligt anstaltsledningen är det sällan förekommande att kriminalvårdsinspektören eller vakthavande befälet behöver fatta något beslut om åtgärder med anledning av företagen initial suicidscreening. Alla intagna blir kroppsvisiterade och får lämna urinprov. Det finns morgonrockar att låna när de ska lämna urinprov.

Information till intagna

Enligt anstaltsledningen får alla intagna muntlig information om rättigheter och rutiner i samband med inskrivning och i varje bostadsrum finns en pärm med anstaltens lokala ordningsregler. Kontaktpersonerna ska därefter lämna kompletterande information och de intagna uppmanas även att fråga personalen om det är något de undrar över. Samordnaren informerar de intagnas förtroenderåd om nya ordningsregler varpå informationsmaterialet i pärmarna i de intagnas bostadsrum byts ut.

Synpunkter från de intagna

Samtliga intagna tyckte att de hade fått ett respektfullt bemötande av personalen vid visitering och urinprovstagning.

Några intagna berättade att en del av informationen på Kriminalvårdens webbplats varit felaktig inför att de skulle inställa sig på anstalten. En intagen uppgav att hon före inställelsen fått felaktig information av en handläggare på Kriminalvårdens placeringssektion vad gällde möjligheten till utbildning på anstalten. En annan intagen påtalade att informationen i pärmen på rummet innehåller felaktiga tidsangivelser för t.ex. mattider, närvarokontroller, sköterska, skola osv. En intagen som inte har svenska som modersmål berättade att hon först nu, ett år efter ankomst till anstalten, förstår det mesta av informationen.

Personalens bemötande

Synpunkter från de intagna

Majoriteten av de intagna tyckte att personalen överlag är bra, att de är intresserade och engagerade. Det framkom dock synpunkter på att några av kriminalvårdarna är strängare än andra, att några kriminalvårdare har dålig attityd gentemot de intagna och att det förekommer att intagna behandlas olika, t.ex. i fråga om vad för personliga föremål som man tillåts ha på bostadsrummet.

De intagna var nöjda med sina kontaktpersoner.

Säkerhet och rutiner

JO:s medarbetare fann att det överlag råde samma förhållanden som vid inspektionen 2014. Vidare noterades följande.

Telefon- och besökstillstånd handläggs numera i anstalten Saltvik.

Ordningsregler och instruktioner

Enligt anstaltsledningen är det kriminalvårdsinspektören som fattar beslut om ordningsregler i anstalten. Samordnaren ansvarar för att identifiera behovet av uppdateringar av ordningsregler och instruktioner. Vid tiden för inspektionen var anstaltens samordnare även tf. kriminalvårdsinspektör.

Sjukskrivningar

Enligt de lokala ordningsreglerna kan de intagna sjukanmäla sig i samband med närvarokontrollen på morgonen. Enligt anstaltsledningen kan de intagna vara sjukskrivna en halv dag efter egen anmälan. Efter en dag ska sjuksköterskan kontaktas.

Klagomål

Anstaltsledningen har regelbundna möten med de intagnas förtroenderåd där bl.a. klagomål från de intagna förs fram till ledningen. Två gånger varje år kan de intagna också lämna synpunkter anonymt i en enkät.

Tvångsåtgärder

JO:s medarbetare fann att det överlag råde samma förhållanden som vid inspektionen 2014. Därutöver noterades följande.

Visitationer

Anstalten har en personalinstruktion för Visitationer. Narkotikahund anlitas ibland för visitation av såväl lokaler som intagna.

Visitation av besökare

Av anstaltens personalinstruktion Besök framgår att alla besökare ska ytligt kroppsvisiteras. Personalen uppgav att alla besökare till intagna blir visiterade.

JO:s medarbetare fick ta del av ett utkast till en ny personalinstruktion, Besök till intagen, som innebär att alla besökare till intagna ska genomgå en ytlig

kroppsvisitation (ibland benämnd skyddsvisitation): ”Innan besökaren släpps in i anstalten ska denne genomgå ytlig kroppsvisitation.”

Vid inspektionen 2014 genomgick även JO:s medarbetare kroppsvisitation vid inpassering i anstalten. Så skedde inte under denna inspektion. Ett utkast till en personalinstruktion (Externa besök) för andra besökare till anstalten (t.ex. poliser, advokater och hantverkare) innehöll inte heller någon instruktion som innebär att dessa kategorier av besökare ska genomgå kroppsvisitation vid inpassering i anstalten.

JO:s medarbetare kunde således konstatera att anstalten inte vidtagit åtgärder som helt uppfyller de brister som chefsJO uppmärksammade efter inspektionen 2014.

Placering i avskildhet

Vid tiden för inspektionen pågick iordningställandet av ett rum för avskiljning på anstalten. Enligt anstaltsledningen förväntades det vara färdigt den 1 oktober 2015.⁴ Personalen uppgav att avskiljningar är sällan förekommande i anstalten, men att förseningen i färdigställandet av ett anpassat rum var frustrerande. Avsaknaden av ett rum hade medfört problem med att genomföra placeringar i avskildhet på ett säkert sätt när behov uppstått.

Relationer mellan de intagna

Personalen uppgav att det råder god stämning mellan de intagna på anstalten och att det inte förekommer någon mobbning.

Anstaltsledningen uppgav att personalen jobbar nära de intagna för att förebygga mobbning och konflikter. Om det uppstår en konflikt mellan intagna är det först kontaktpersonerna som samtalar med de inblandade, varefter det kan bli aktuellt med diskussion i en större grupp med intagna. Det framkom dock att förutsättningarna för personalen att arbeta förebyggande mot mobbning inte har förändrats sedan JO:s inspektion 2014, och att det, trots de uttalanden som då gjordes av chefsJO med anledning av de intagnas deltagande i Vinn, fortfarande inte finns någon psykolog knuten till anstalten.

Anstaltsledningen uppgav att det inte finns någon policy vad gäller kärleksrelationer mellan intagna. Sådana är tillåtna så länge de inte stör de andra intagna. Vidare betonades att alla intagna ska sova i sina egna rum.

Synpunkter från de intagna

Majoriteten av de intagna uppgav att det fungerar bra mellan dem, även om det uppstår mindre irritationskonflikter då och då som personalen inte uppfattar.

⁴ Anstalten meddelade 2015-11-13 att rummet var färdigställt och redo att tas i bruk från och med detta datum.

Intagna berättade att det fanns en konflikt mellan några intagna. En av de inblandade uppgav att kriminalvårdare sagt att personalen inte kan göra något åt det.

Kontakt med omvärlden

Besök

Anstaltens lokala ordningsregler anger att besökstider är lördag och söndag kl. 13.00 – 15.00. Enligt anstaltsledningen kan bevakade besök endast ske på vardagar på grund av personalresurser. Även barn kan få komma på besök på vardagar.

Anstalten har fortfarande inte något särskilt utrymme där intagna kan ta emot besök. Enligt anstaltsledningen kommer det besökare nästan varje helg, och besöken äger främst rum i de intagnas bostadsrum. Besökare kan dock vistas även i de intagnas gemensamma utrymmen. Personalen önskade ett särskilt rum för besök eftersom de intagna som vill undvika andra intagnas besökare blir hänvisade till att hålla sig på sina rum under besökstiderna.

JO:s medarbetare kunde således konstatera att anstalten inte vidtagit någon särskild åtgärd med anledning av chefsJO:s uttalande efter inspektionen 2014.

Andlig vård och besöksgrupper

Enligt de lokala ordningsreglerna kommer representanter för NAV (Nämnden för andlig vård) till anstalten två gånger varje vecka.

Telefoni

Sedan mitten av januari 2015 använder anstalten Kriminalvårdens särskilda system för kontrollerat telefonerande för intagna, INTIK. Det finns två fasta telefoner i telefonrum och två bärbara telefoner. Enligt personalen får de flesta intagna telefontillstånd för att ringa till s.k. dolda nummer och kontantkort, förutsatt att originalfaktura för abonnemanget kan förevisas, och de intagna kan begära förtur i tillståndshanteringen för samtal till t.ex. barn.

Brev

Av anstaltens lokala ordningsregler framgår att post hämtas i centralvakten. Vidare framgår: ”All post utom myndighetspost öppnas av dig med personal närvarande”. Det finns även personalinstruktioner för inkommande försändelser samt för brevgranskning.

Personalen uppgav att en intagen åt gången får komma och hämta sin post och att utlämningen sker på ett sätt som gör att ingen intagen ska kunna se någon annan intagens efternamn.

Synpunkter från de intagna

Flera av de intagna uppgav att de inte vill ha besök av anhöriga och vänner på anstalten. Som skäl för detta nämnde de bl.a. att det inte finns något besöksrum, att det är långt för anhöriga och vänner att resa, och att de hellre åker hem på

permission. Några intagna uttryckte att de inte är bekväma med att besökare vistas i de gemensamma utrymmena, men de flesta intagna ansåg ändå att det fungerar bra.

Några intagna framförde att det tog lång tid för dem att få telefon- och besökstillstånd och att det var krångligt att få tillstånd att ringa till ett kontantkortsnummer.

En intagen uppgav att hon fått öppna även myndighetspost inför personal.

En intagen beklagade att det ”blir för stort” att gå på gudstjänst eftersom hon skulle behöva skriva en hemställan för att få ta ut pengar till kollekt.

Utomhusvistelse och motion

JO:s medarbetare konstaterade att möjligheterna till utomhusvistelse och motion var desamma som vid JO:s inspektion 2014. I de lokala ordningsreglerna anges tider för rökning fem gånger per dag.

Synpunkter från de intagna

En intagen önskade mer utrustning till gymmet, t.ex. gå/löpband.

Sysselsättning

Enligt anstaltsledningen är sysselsättningsgraden på anstalten hög. Samtliga intagna, även ålderspensionären, har någon form av sysselsättning. Tider för sysselsättning är kl. 8.30 – 12.00 och kl.12.45 – 16.15. Två kriminalvårdare har huvudansvar för sysselsättningen.

Intagna är i huvudsak sysselsatta med köks-, städ-, tvätt- och trädgårdssysslor (”självförvaltning” enligt Kriminalvårdens webbplats), samt arbete i terapi som ofta består av handarbete. Det finns inte någon yrkesutbildning.

Maten levereras från anstalten Saltvik. Den eller de intagna som har kökstjänstgöring bakar bröd, gör sallad och värmer maten.

En kriminalvårdare ansåg att terapisysselsättningen är ”bedrövlig”, och uppgav att anstalten döpt om sin tidigare produktionsverksamhet till terapi för att slippa ha en produktionsansvarig. Resultaten av intagnas handarbeten placeras i ett förråd.

Studier

I Lärcentrum finns datorer för de intagna. Enligt anstaltsledningen kommer antalet studietimmar för de intagna att minska inom kort då läraren ska ta ut delpension. Anstalten kommer inte att tillsätta någon extra resurs. Det blir framför allt de intagna som är i behov av lärarledda studier som drabbas, t.ex. de som läser Svenska för invandrare.

Behandlingsprogram

Enligt anstaltsledningen påverkar såväl antalet intagna som deras strafftider tillgången till utbildningsprogram och gruppbehandlingsprogram. Som exempel

angavs att anstalten därför inte kunnat erbjuda storhushållsutbildning eller Vinn⁵ under senare tid.

Anstalten har tillgång till verksamhetsområde Saltviks programteam. Teamet besökte anstalten för att höra vad de intagna är intresserade av, och de kommer inom kort att starta upp Vinn med en grupp. Enligt personalen behöver anstalten utbilda någon kriminalvårdare som kan leda MIK.⁶ Det finns enligt anstaltsledningen möjlighet för intagna med utökad frigång att få gå individuella program utanför anstalten.

Personalen framhöll att det saknas programverksamhet för personer som är dömda för ekonomisk brottslighet.

Fritid

JO:s medarbetare konstaterade att utbudet var detsamma som vid JO:s inspektion 2014.

Synpunkter från de intagna

Samtliga intagna ansåg att det finns för lite sysselsättning, och framför allt för få arbetsuppgifter utomhus. De tittar mest på tv, läser och får baka en gång i veckan. En intagen beskrev att hon har så lite att göra att hon moppar golvet två gånger under ett städpass. En intagen ifrågasatte att de är sysselsatta med virkning och önskade en yrkesutbildning, t.ex. köks- eller trädgårdsutbildning.

Flera av de intagna hoppades att Vinn skulle starta snart.

Samtliga intagna som deltog i studier var nöjda med dessa men några uttryckte oro för att studietiden kommer att minska när läraren tar ut deltidspension.

Hälso- och sjukvård

JO:s medarbetare konstaterade att hälso- och sjukvårdspersonalens tjänstgöring på anstalten är densamma som vid JO:s inspektion 2014. Vidare framkom följande.

Hälso- och sjukvårdsmottagningen består av ett undersökningsrum med anslutande kontor. I undersökningsrummet finns ett flertal mindre skåp där läkemedel som de intagna hade med sig när de kom till anstalten – och som blivit över sedan anstaltsläkaren ordinerat nya – förvaras i av sjuksköterskan förseglade påsar. Vid rundvandringen första inspektionsdagen noterade JO:s medarbetare att några av

⁵ Ett motivationsprogram för kvinnor med missbruk eller kriminell livsstil. Syftet är att deltagarna ska bli bättre på att göra val som ger bättre livskvalitet. Sessionerna sker i grupp med fem till åtta deltagare.

⁶ Motiverade samtal i Kriminalvården som genomförs under en till fyra veckor. Deltagare och programledare sätter från början upp ett specifikt mål, som att sluta använda droger, och anpassas helt efter deltagarens behov.

skåpen var märkta med intagnas för- och efternamn. Det var dock ändrat andra inspektionsdagen.

Sjuksköterskan uppgav att hon alltid är närvarande när de intagna blir undersökta av anstaltens läkare (som båda är män) och att det är i enlighet med vad de intagna önskar. Hon har aldrig hört att de intagna bett om att få träffa en kvinnlig anstaltsläkare. Inför besök på Alnö vårdcentral brukar sjuksköterskan dock be om en kvinnlig läkare på begäran av de intagna. Vid behov ber hon då även om kvinnlig tolk. Hon uppgav att samverkan med den allmänna hälso- och sjukvården, inbegripet gynekologin och psykiatrin, fungerar bra, men att hon inte har något utbyte med andra anstalter för kvinnor.

Enligt sjuksköterskan blir alla intagna hälsoundersökta, men de som kommer direkt från annan anstalt eller häkte får ett uppföljningssamtal. Alla intagna som tillhör rätt åldersgrupp blir erbjudna mammografi och cellprover. Intagna som vill kan få en MADRS⁷-bedömning av sjuksköterskan, och hon brukar ha ett samtal med alla intagna inför frigivning.

Personalen uppgav att de intagna har behov av psykolog och att de försöker få ett samarbete med en psykolog vid anstalten Saltvik. Enligt sjuksköterskan förekommer det att anstaltens psykiater skriver en remiss till en psykolog inför permission eller frigivning för att den intagna ska få en extern vårdkontakt.

Läkemedelshantering

Sjuksköterskan iordningsställer de intagnas läkemedel och överlämnar dosetter och Apodos-påsar till kriminalvårdarna varefter de förvaras i ett skåp i centralvakten. All personal har tillgång till skåpet och alla är utbildade i att hantera läkemedel.

Sjuksköterskan uppgav att narkotiska läkemedel förvaras i ett låst läkemedelsskåp, på sjukvårdsmottagningen, dit kriminalvårdarna inte har samma tillgång. Om en intagen som har narkotiska läkemedel ska frigges då sjuksköterskan inte är på plats förekommer det att hon lägger även dessa läkemedel i ett av de ovan nämnda mindre skåpen, alternativt skickar dem med post i efterhand till den intagna. Alla kriminalvårdare har tillgång till de mindre skåpen.

Flera kriminalvårdare uppgav att de kände sig trygga med läkemedelshantering. En av dem ansåg dock att det vore bättre om läkemedlen förvarades någon annanstans än i centralvakten, och föreslog även att det för varje tillfälle borde vara en kriminalvårdare som var särskilt utsedd att ansvara för utdelningen till de intagna.

⁷ MADRS betyder Montgomery Åsberg Depression Rating Scale. Instrumentet är mycket väl studerat och används i många vetenskapliga utvärderingar av depression världen över. Avsikten med formuläret är att ge en detaljerad bild av en persons aktuella sinnestillstånd.

JO:s medarbetare noterade att det fanns åtta rapporterade incidenter hänförliga till läkemedelshantering från januari 2015 till dagen för inspektionen. Med anledning av att det enligt en rapport saknades narkotikaklassad medicin i en dosett infördes en ny rutin.⁸

Egenvård

Sjuksköterskan gör en bedömning av om den intagna kan hantera sina läkemedel som egenvård och bedömningen dokumenteras i patientjournalen. Det är dock kriminalvårdsinspektören som fattar beslutet.

Synpunkter från de intagna

Samtliga intagna ansåg att sjuksköterskan är bra. En intagen ansåg dock att läkaren är för frikostig med att förskriva läkemedel.

Intagna med barn i anstalt

Enligt anstaltsledningen finns det inte någon maxgräns för hur många barn de kan ha samtidigt i anstalten.

Vid inspektionstillfället fanns det en intagen med ett barn som skulle fylla två år i oktober 2015. Kvinnan och barnet har vistats i anstalten sedan maj 2015 och barnet förväntades fr.o.m. veckan efter inspektionen få en plats i en närliggande förskola. Den intagna skulle då ha möjlighet att studera, och hon skulle kunna beviljas frigång för att lämna och hämta barnet i förskolan. Enligt anstaltsledningen kommer ett nytt beslut beträffande barnets vistelse i anstalten fattas när barnet fyllt två år och de planerar för att barnet ska kunna vara kvar till dess den intagna får fotboja eller frigges.

Enligt personalen finns det mycket leksaker i förråd i källaren och barnböcker på andra språk kan beställas via biblioteket

JO:s medarbetare noterade att bostadsrummet för den intagna med barn var lika stort som de övriga bostadsrummen. Det fanns en spjalsäng men inte något skötbord.

Synpunkter från de intagna

Den intagna med barn, som inte har svenska som modersmål, uppgav att hon inte kan läsa böcker på svenska för sitt barn. I anstalten fanns bara tre barnböcker som hon kunde läsa. Hon tyckte att anstaltens leksaker var ”tråkiga och mer för pojkar”.

⁸ Av rutinen från 23 juni 2015 framgår bl.a. att varje enskild dosett/Apodosrulle ska kontrolleras av sjuksköterska och vårdare tillsammans, överlämnas och signerar. Vidare framgår att särskilda dosetter ska användas för narkotikaklassad medicin, och att signering av dessa ska ske på en separat lista.

Hon hade dock inte fått något tillstånd att ta dit egna leksaker. Vidare berättade hon att hon själv får bekosta all mat och blöjor till barnet. Hon var frustrerad över att barnet inte träffade andra barn och hade gärna varit tillsammans med andra intagna med barn på en särskild avdelning, om en sådan möjlighet funnits.

En intagen ansåg att det inte borde finnas barn i anstalten. Flera intagna (och kriminalvårdare) uttryckte oro över att fängelsemiljön inte erbjuder tillräcklig stimulans för ett barn i tvåårsåldern.

Verkställighetsplanering

Vid inspektionen 2014 noterades att kontaktmannasamtal ibland hölls i personalutrymmena, men sådana förs numera i dagrummet. Alla intagna har en kontaktperson.

Synpunkter från de intagna

De intagna kände till sin verkställighetsplan och flera av dem uppgav att de kände sig delaktiga i att ta fram den.

En intagen som hade kommit till anstalten för utslussning berättade att hon önskade mer information om möjligheten för henne att få permission. Hon uttryckte även oro för att hon inte skulle hinna förbereda sig tillräckligt inför frigivningen.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser vid inspektionen, och anstaltsledningen kommenterade enligt följande.

Fysisk miljö

Det finns inte några planer på att inrätta ett besöksrum eller att förändra antalet platser på anstalten.

Information

Frivården brukar skicka skriftlig information till klienterna innan de inställer sig.

Anstaltsledningen kunde inte ge någon kommentar till uppgifterna från intagna att information på Kriminalvårdens webbplats och från Kriminalvårdens placeringssektion varit inaktuell när den lämnats. De höll däremot med om att det behöver säkerställas att framför allt intagna med annat modersmål än svenska förstår den information som lämnas, samt att de intagna förstår Kriminalvårdens terminologi.

Bemanning

Anstalten gör en säkerhetsbedömning utifrån vilket brott varje intagen är dömd för. Eventuell ökad bemanning diskuteras vid behov mellan anstaltschefen och kriminalvårdsinspektören utifrån vanlig resursbedömning för extra tillsyn.

Psykologtjänster är budgeterade inom verksamhetsområde Saltvik där det nu finns tre psykologer med olika lång erfarenhet. Förhoppningen är att psykologresurser ska kunna prioriteras till Ljustadalen.

Sysselsättning

På sikt kommer det att bli ett större programutbud för de intagna, såväl i grupp som individuella.

Visitation av besökare till intagna

Alla besökare till intagna blir enligt personalinstruktion skyddsvisiterade med detektor eller genom att personalen känner utanpå kläderna.

Vid protokollet

Ellen Ringqvist

Justerat den 17/11 2015

Lars Olsson

Uttalanden av chefsJO med anledning av inspektionen

Jag vill med anledning av iakttagelserna som redovisas i protokollet göra följande uttalanden.

Informationen till de intagna måste vara korrekt och begriplig

Jag vill åter understryka att den information som förmedlas till intagna måste vara korrekt, uppdaterad och aktuell. Detta gäller information som lämnas av Kriminalvården såväl före som efter intagnas inställelse i anstalten. Jag finner mig även föranledd att på nytt understryka att det finns anledning till att Kriminalvården följer upp att de intagna har tagit till sig den information som förmedlats (se bl.a. mitt uttalande efter Opcat-inspektionen av anstalten Ystad, dnr 1752-2015).

Rum för avskiljning

Jag ser positivt på att Kriminalvården har vidtagit åtgärder för att iordningställa ett avskiljningsrum på anstalten.

Visitationer av besökare ska föregås av en individuell prövning

Av protokollet framgår att anstalten har en rutin som innebär att ytliga kroppsvisitationer av besökare till intagna företas utan att något särskilt beslut, innefattande en individuell bedömning av behovet, fattas i det enskilda fallet. Vidare framgår att anstalten har tagit fram ett utkast till ny instruktion som innebär att besökare till intagna även i fortsättningen rutinmässigt ska genomgå en ytlig kroppsvisitation vid inpassering i anstalten.

I samband med Opcat-inspektionerna av anstalterna Ljustadalen 2014 (dnr 2930-2014) och anstalten Färingsö 2015 (dnr 440-2015) har jag uppmanat anstalterna att säkerställa att en individuell prövning om behov av kroppsvisitation sker i samband med besök i anstalten. Jag kan emellertid konstatera att dessa uttalanden inte har föranlett Kriminalvården att vidta några särskilda åtgärder. Mot bakgrund av att bristerna kvarstår ska Kriminalvården senast den 30 april 2016 komma in med upplysningar om vilka åtgärder som vidtagits.

Övrigt

Utifrån dessa och tidigare iakttagelser som gjorts vid Opcat-inspektioner avser jag att återkomma i frågor som rör verkställighet av fängelsestraff i små anstalter, som t.ex. meningsfull sysselsättning samt intagnas tillgång till psykolog. För närvarande finner jag dock inte någon anledning att göra ytterligare uttalanden eller vidta ytterligare åtgärder med anledning av inspektionen.

Elisabet Fura

2015-11-18